

СПЕЦИФІКА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядаються основні форми підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки (ФВСФП) в умовах неперервної освіти. Найбільш поширеними формами є навчання в системі післядипломної освіти, участь у методичних зборах навчального закладу, у наукових конференціях, методичних засіданнях кафедри, самостійна підготовка, проведення всіх видів навчальних занять, методичної та наукової роботи. Специфічною формою підвищення кваліфікації викладача ФВСФП слід вважати його участь у спортивно-масовій роботі. Аналізується вплив різних форм підвищення кваліфікації викладача ФВСФП на формування та вдосконалення його професійної компетентності.

Ключові слова: викладач, компетентність, підвищення кваліфікації, фізична підготовка.

Вступ. Європейській вектор розвитку України вимагає удосконалення національної системи освіти відповідно до потреб сучасного глобалізованого, інформаційного суспільства. Система військової освіти незважаючи на певну її консервативність також адаптується до нових умов з метою підготовки кваліфікованих, компетентних військових фахівців. В концепції реформування і розвитку Збройних Сил України (ЗС) на період до 2017 року наголошується на те, що пріоритетом навчального процесу майбутніх командирів повинно бути формування у них високих лідерських якостей [1]. Реалізацію мети навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) покладено на науково-педагогічних працівників (НПП). За сучасних умов їх діяльність потребує відповідального ставлення до своєї праці, володіння оптимальною сукупністю знань, умінь, навичок, якостей, здібностей, які дозволяють ефективно та продуктивно вирішувати освітньо-виховні завдання. Одним з таких завдань є забезпечення фізичної готовності курсантів (слухачів) та набуття ними компетенцій щодо керівництва фізичною підготовкою (ФП) підлеглого особового складу.

Постановка проблеми. Серед різних форм фізичної підготовки курсантів (слухачів) основною є навчальні заняття з фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки (ФВСФП) [2]. Навчальні заняття забезпечують організаційну чіткість та безперервність навчально-виховного процесу, дають можливість викладачеві системно викладати зміст дисципліни, навчати курсантів (слухачів) вправам та діям, формувати у них необхідні якості,

навички та уміння. Інші форми ФП лише доповнюють програму навчальних занять. Постійні оптимізація навчальних програм та змісту навчання курсантів (слухачів) змінюють можливості гармонійного використання різних форм ФП, утруднюють впровадження у навчальний процес суб'єктно-діяльнісного підходу, який дозволяє враховувати індивідуальність кожного вихованця та проектувати різнорівневі програми навчання та виховання.

В сучасних умовах науково-педагогічні працівники повинні обов'язково враховувати у своїй діяльності зростаючу інформатизацію соціального та освітнього життя суспільства, появу нових засобів та методів комунікації, педагогічних технологій, дидактичних прийомів. Реалії сьогодення потребують від викладачів ФВСФП ґрунтовних знань теорії, методики, практики ФП військ, положень дидактики, здатності до інноваційного мислення, нестандартних способів розв'язання завдань, вміння впевнено орієнтуватися в сучасних засобах, методах, формах фізичного вдосконалення військовослужбовців, вміло їх використовувати, володіти прийомами психологічного впливу на вихованців, знаходити потрібну інформацію професійного змісту та критично її опрацьовувати. Для цього викладач повинен перебувати у режимі саморозвитку, постійно підвищувати рівень компетентності та професіоналізму що безперечно вимагає підвищення його кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання підвищення кваліфікації викладачів ВВНЗ в системі неперервної освіти досліджували низька фахівців: *В. Бондар, А. Владиславлев, В. Кремінь, Т. Клімова, Ю. Конаржевській, М. Кондаков, І. Степанян, Г. Матушанській, Н. Ничкало, І. Зязюн, С. Сисоєва, О. Сидорко, П. Худоминській, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкреттій* та ін. Науковці констатують певну невідповідність існуючої системи підвищення кваліфікації потребам викладачів в сучасних умовах, що виявляється в низькій ефективності програм, методів навчання при вирішенні сьогочасних завдань навчально-виховного процесу. Наголошується на проблемі відсутності у більшості викладачів ВВНЗ спеціальної педагогічної освіти, їх необізнаність з сучасним станом педагогічної науки [3], недостатнім застосуванням у системі підвищення кваліфікації інформаційно-комунікаційні технології та технології дистанційного навчання [4, 5, 6].

Спираючись на специфіку професійної діяльності викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів Д. Цись розглядає їх руховий потенціал в якості важливого компоненту професійної підготовки. Дослідник пропонує багаторівневу систему підвищення кваліфікації викладачів, що розроблена на основі певних принципів організації та керування цим процесом [7].

Акцентуючи увагу на гнучкості та динамічності різних форм підвищення кваліфікації викладачів С. Молчанов актуалізує питання щодо інструментального забезпечення оцінювання статичної та динамічної професійної компетентності викладачів в системі підвищення кваліфікації. На думку вченого, саме від вирішення цієї проблеми залежить процес подальшого становлення та стабілізації безперервної професійно-педагогічної освіти, оптимізація її функціонування [8].

О. Москаленко вважає перспективною та ефективною формою підвищення кваліфікації стажування викладача з відповідним використанням веб-технологій, розробкою практичних рекомендацій з оптимізації діяльності спеціалістів за місцем стажування [9].

Проводячи власне дослідження ми орієнтувалися на завдання підвищення кваліфікації викладачів ФВСФП, серед яких основним, на наш погляд, є вдосконалення їх професійної компетентності. Остання проявляється у володінні викладачем сукупністю професійних, особистих якостей, умінь, навичок що забезпечують ефективну реалізацію нормативно закладених у викладацькій діяльності компетенцій.

Мета статті – визначити специфіку підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки в умовах неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. У контексті порушеної проблеми проаналізували сучасний стан підвищення кваліфікації викладачів ФВСФП. Нормативними документами [2, 10] визначені декілька форм підвищення кваліфікації викладачів ВВНЗ, а

саме: навчання в ад'юнктурі (докторантурі), системі післядипломної освіти (у ВВНЗ, на курсах підвищення кваліфікації, стажування), участь у навчально-методичних (оперативних) зборах ВВНЗ, у науково-методичних конференціях (семінарах), методичних засіданнях кафедри, самостійна (індивідуальна) підготовка, проведення викладачами всіх видів навчальних занять, методичної та наукової роботи.

Ефективність той або іншої форми підвищення кваліфікації залежить від віку, досвіду, рівня компетентності, мотивації, здібностей викладачів та низки зовнішніх факторів. На початковому етапі викладацької діяльності компетентність викладачів перебуває переважно на репродуктивному рівні. Ефективність педагогічної взаємодії між курсантами (слухачами) та молодими викладачами залежить переважно від набутих та засвоєних ними у вищій школі знань, умінь, навичок відповідно до заявлених компетенцій. Важливою умовою що забезпечує успішність становлення викладача на цьому етапі є створення на кафедрі належних умов для професійного вдосконалення, атмосфери співробітництва та творчості. Реалії педагогічної практики молодих викладачів потребують наставницької допомоги. Саме в ній конкретизується взаємодія між досвідченим викладачем, з достатнім рівнем професіоналізму та менш досвідченим викладачем. Наставники корегують інноваційні погляди молодих викладачів, їх інтуїтивні рішення (ідеї) щодо викладання дисципліни, націлюють на творчість в застосуванні методів, прийомів, форм фізичного вдосконалення курсантів (слухачів). Наставництво дозволяє прискорити адаптацію молодого викладача до специфіки педагогічної діяльності у ВВНЗ, визначити особливості комунікації із учасниками навчального процесу, сконцентрувати увагу на пріоритетних напрямках підготовки. Обговорення позитивних та негативних моментів викладацької практики стимулює професійне становлення викладача. Але така практика на сьогодні, на жаль, не має системного характеру. Опитування молодих викладачів ФВСФП (n=14) свідчить про відсутність систематичної наставницької допомоги протягом навчального року. Таке становище пов'язане на наш погляд із відсутністю нормативно-правового регулювання наставницької діяльності.

Обов'язковим елементом підготовки викладачів ФВСФП є система контролю занять, службових нарад, інструкторсько-методичних, показових, відкритих занять, зборів. Вона дозволяє оперативно діагностувати рівень підготовленості викладачів, доводити професійну інформацію, формувати єдині погляди науково-педагогічних працівників щодо методики викладання дисципліни, позитивний психологічний клімат та створювати творчу атмосферу у колективі кафедри. Під час практичної підготовки до проведення інструкторсько-методичного або показового заняття з ФП викладач узагальнює досвід методичної практики та вчиться демонструвати майстерне володіння педагогічною технікою. Звичайно така форма професійного вдосконалення потребує предметних консультацій, розширення знань викладача із суміжних дисциплін.

Дуже важливою формою підвищення кваліфікації викладачів ФВСФП, рівня їх компетентності та професіоналізму стає проведення наукових конференцій. Обговорення актуальних проблем ФП військовослужбовців, ведення наукових дискусій з колегами, можливість висловити та обґрунтувати власні погляди, опанування уміннями вести аргументовану полеміку, спростовувати хибні думки, використання в доповіді презентаційних технологій сприяє набуттю викладачем самостійності, професійного досвіду та суспільному визнанню в середовищі фахівців. Участь у конференціях начальників ФП військових з'єднань, колег із інших силових структур дає можливість відверто обмінюватися думками, досвідом, відпрацювати єдині підходи до формування методичної підготовленості фахівців ФП, налагоджувати співробітництво.

Ефективність підвищення кваліфікації викладача багато в чому залежить від цілеспрямованої, свідомої, пізнавальної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Самоосвіта є основою безперервності освіти і зумовлює ефективність функціонування кожної підсистеми післядипломної освіти викладачів. Самоосвіта та самостійна підготовка викладача побудована на його мотивації до самовдосконалення та здійснюється не тільки в

напрямку професійних завдань або завдань, визначених начальником кафедри, але й в напрямку власних професійних інтересів та потреб. Найбільший ефект самовдосконалення досягається за умов узгодженого поєднання цих напрямків. Викладачу ФВСФП важливо набутися вміння гармонійно поєднувати процес оновлення, розширення та поглиблення теоретичних знань, підтримання та вдосконалення методичних умінь, практичних навичок та фізичних кондицій.

Доступним та продуктивним інструментом в реалізації програми самостійної підготовки та самоосвіти викладача ФВСФП є використання інформаційно-комунікаційних технологій. За їх допомогою розвиваються уміння педагога орієнтуватися у кіберпросторі, знаходити релевантну інформацію, опрацьовувати її та обмінюватися нею. Можливість користуватися сайтами на яких розміщена інформація щодо розвитку фізичних якостей людини та доступність для використання англомовних веб-ресурсів (<http://www.armyprt.com>, <http://csf2.army.mil>, <http://hprc-online.org.>, <http://www.gymonline.ru> та ін.) певною мірою дозволяють задовольнити потребу викладача в оновленні та поглибленні своїх знань. Приклад оформлення спеціалізованого сайту для фахівців ФП ЗС Російської Федерації (<http://base.garant.ru/195845/>) може бути взятий за основу для створення спеціалізованих веб-ресурсів із організаційно-методичними матеріалами для підвищення кваліфікації викладача ФВСФП.

Значно збагачує педагогічний досвід та удосконалює компетентність викладачів ФВСФП їх участь в організації та проведенні спортивно-масової роботи із курсантами (слухачами). Ця діяльність вимагає багато часу та зусиль, але дуже позитивно впливає на праксеологічну складову компетентності викладачів. Підготовка збірних команд ВВНЗ із різних видів спорту для участі у змаганнях різного рівня сприяє удосконаленню організаційних, комунікативних, рефлексивних здібностей викладачів. Під час проведення масових спортивних заходів викладач набуває досвіду ефективного використання часу на фізичне вдосконалення, комунікацію, емоціональне задоволення та пропагування здорового способу життя. Необхідним елементом підготовки викладача ФВСФП є його особисте фізичне вдосконалення, покращення спортивної майстерності. Систематичні тренування та участь у змаганнях дозволяють викладачеві не тільки підтримувати у належному стані власну фізичну підготовленість, але й впевнено відчувати себе, мати високу працездатність, добрі антропометричні показники, підтримувати у належній формі позитивне самовідчуття, досліджувати специфіку власного фізичного вдосконалення протягом життя, співставляти власний досвід із науковими даними, аналізувати їх, проектувати оздоровчі програми. Специфічним елементом професійного становлення викладачів ФВСФП є набуття практики, удосконалення методики та навичок суддівства спортивно-масових заходів, змагань, формування суддівської етики. Практика суддівства дозволяє викладачу розвивати увагу, стійкість до стресових ситуацій, швидкість реакції, більш повно відчувати нюанси змагальної діяльності, виважено приймати рішення.

Суттєвим кроком у підвищенні кваліфікації НПП стає його навчання у ад'юнктурі (докторантурі) де викладач набуває нового кваліфікаційного статусу з отриманням вченого звання. Опитування начальників кафедр ФВСФП дає змогу констатувати, що високий рівень компетентності мають ті викладачі, які займаються науковими дослідженнями. Свій методичні рівень такі викладачі підвищують шляхом підготовки наукових статей, тез виступу на конференціях, написання методичних праць. Сфера наукового пошуку для викладачів ФВСФП досить широка та може включати в себе дослідження різних аспектів теорії і методики фізичного виховання та спортивного тренування, теорії і методики навчання, професійної освіти, історії виникнення тих або інших напрямків фізичного вдосконалення, психології діяльності людини під впливом фізичних навантажень та ін. Найбільш затребуваним на сьогодні є напрямок дослідження ефективних методів, прийомів, форм організації процесу фізичного вдосконалення військовослужбовців військової служби за контрактом. Оволодіння методологією наукового дослідження дає можливість викладачам системно досліджувати явища, мати міждисциплінарний погляд на розвиток системи освіти.

Узагальнюючі матеріал дослідження ми робимо такі **висновки**:

1. Підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки обумовлено потребою в забезпеченні вдосконалення його професійної компетентності в умовах інформаційного суспільства та оптимізації навчально-виховного процесу курсантів (слухачів).

2. До основних форм підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки слід віднести такі: наставницька допомога, участь у службових та методичних нарадах, інструкторсько-методичних, показових, відкритих заняттях, наукових конференціях (семінарах), зборах, самостійна (індивідуальна) підготовка, самоосвіта, навчання в ад'юнктурі (докторантурі), на курсах підвищення кваліфікації, стажування.

3. Специфічною формою підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки слід вважати його участь у спортивно-масовій роботі, основними складовими якої є підвищення власної спортивної майстерності, підготовка збірних команд, суддівство.

Перспективи подальших розвідок. Резюмуючи викладене, варто підкреслити нагальну необхідність нових досліджень у даній сфері. Предметом подальшого розгляду є створення уніфікованої моделі підвищення кваліфікації фахівців фізичної підготовки та визначення критеріїв якості цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року [Електронний ресурс] : указ [видано Президентом України від 29.12.2012 року N 772/2012]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS19704.html.

2. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-2009) – Київ: МО України, 2009. – 231 с.

3. Луговий В. І. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – С.142.

4. Бугайчук К. Дистанційне навчання у вищих навчальних закладах МВС України: сучасні проблеми та форми впровадження // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. — 2011. — № 1. С. 57-63.

5. Городецкая Н.И. Тьюторское сопровождение дистанционного повышения квалификации педагогов в системе постдипломного образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. к-та. пед. наук:13.00.08, Нижний Новгород, 2010. – 19 с.

6. Каримов К. А. Преимущества дистанционного образования в системе повышения квалификации педагогов / К. А. Каримов, К. Т. Уматалиева // Молодой ученый. — 2012. — №11. — С. 487-489.

7. Цись Д.І. Підвищення кваліфікації як один із шляхів вдосконалення професійної підготовки викладачів з фізичного виховання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / Ред.: С.С. Єрмаков. – Харків, ХОВНОКУ, 2009. – № 4. – С. 137-138.

8. Молчанов С.Г. Теория и практика аттестации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений: автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра. пед. наук: 13.00.01. Челябинск, 1998. – 38 с.

9. Москаленко О.В., 2011. Інноваційні підходи до організації підвищення кваліфікації викладачів у ВНЗ // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : Зб. наук. пр. / Харків, Українська інженерно-педагогічна академія, 2011. – № 30-31. – С. 213-217.

10. Інструкція про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]: наказ [видано Міністерством оборони України та Міністерством освіти і науки України від 13.04.2005 № 221/217] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0574-05>.

Без рецензії.

к.н.ф.в.с., доц. Глазунов С.И.

СПЕЦИФИКА ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПЕЦИАЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье рассматриваются основные формы повышения квалификации преподавателя физического воспитания и специальной физической подготовки (ФВСФП) в условиях непрерывного образования. Наиболее распространенными формами являются обучение в системе последиplomного образования, участие в методических сборах учебного заведения, в научных конференциях, методических заседаниях кафедры, самостоятельная подготовка, проведение всех видов учебных занятий, методической и научной работы. Специфической формой повышения квалификации преподавателя ФВСФП следует считать его участие в спортивно-массовой работе. Анализируется влияние различных форм повышения квалификации преподавателя ФВСФП на формирование и совершенствование его профессиональной компетентности.

Ключевые слова: преподаватель, компетентность, повышение квалификации, физическая подготовка.

Glazunov S.

SPECIFICITY PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPECIAL PHYSICAL PREPARATION

The article reviews the basic forms of professional development of teachers of physical education and special physical training (FVSFP) in continuing education. The most common forms of learning at system of postgraduate education are participation in the methodical meetings of the institution, in conferences, in methodical meetings of university, individual training, conducting all kinds of studies, methodological and scientific work. Specific form of professional development of teacher FVSFP is considered his participation in sports work. Analyzes the impact of various forms of professional development of teacher FVSFP on the formation and improvement of his professional competence.

Keywords: teacher, competence, professional development, physical preparation.

